

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ

Тарасова Олена, викладачка, Національний університет «Кієво-Могилянська академія», Гудкова Наталія, к.біол.н., науковий експерт проекту ПРООН/ГЕФ «Зміцнення управління та фінансової стійкості національної системи природоохоронних територій в Україні», м.Київ

Збереження біорізноманіття в світі 40 років тому означало охорону зникаючих видів. Такий підхід зберігається в екологічній освіті в Україні і зараз - основна увага приділяється саме збереженню видів, яким загрожує вимирання та які занесені в Червону книгу України, а також в інші міжнародні природоохоронні списки.

Однак сьогодні зміст ідеї біорізноманіття в світі значно розширився: він охоплює різні рівні - від генетичного до екосистемного - і саме поняття «біорізноманіття» визначається як різноманіття життя на Землі на всіх рівнях, від генів до екосистем, включаючи екологічні та еволюційні процеси, які підтримують його функціонування [1]. Саме тому в курсі лекцій з «основ екології», який викладається в Національному університеті «Кієво-Могилянська академія», зроблена спроба ввести нову дисципліну «Conservation Science». Курс лекцій розроблений на основі досвіду викладання подібних дисциплін у Великобританії та США. Дана дисципліна в провідних вишах світу читається не тільки як складова програм з екології чи біології, але й виділена в окрему спеціалізацію на бакалаврському та магістерському рівнях.

Conservation Biology - молода прикладна наука, спрямована на збереження біорізноманіття. З української мови еквіваленту назви даної науки поки не існує, хоча це не означає, що в Україні не ведеться діяльність у цьому напрямку. Можливі варіанти назви - «наукові основи природоохоронної діяльності» чи «наукові основи збереження біорізноманіття» ми вважаємо занадто довгими, хоча вони і чіткіше відображають зміст курсу. Як український варіант перекладу ми пропонуємо використовувати терміни «природоохоронна справа» або «природоохоронна наука». Зародження «природоохоронної науки» як дисципліни пов'язують з 1978 р. Міжнародною Конференцією в Сан Дієго 1978 р., а її теоретичні основи були закладені працею Майкла Суле та Брюса Вілкокса «Природоохоронна наука» (1980). Вісім років потому було засновано «Товариство природоохоронної науки» (Society of Conservation Biology), яке почало випускати однойменний журнал. Активний розвиток дисципліни у 90-х рр. розпочався шляхом упровадження наукових та освітніх програм в університетах, фундаціях, неурядових організаціях, урядових установах [2].

Мета «природоохоронної справи» як прикладної науки - розробка і впровадження принципів, підходів та інструментів для збереження біорізноманіття [3]. Головне, що відрізняє цю науку від інших наукових дисциплін, які займаються збереженням біорізноманіття природних екосистем, - направленість на практичні дії. Тобто, це перехід від теоретично-описових підходів і методів до суто практичних, де чітко прописано необхідні підходи та інструменти для реалізації конкретної діяльності з охорони біорізноманіття. Таким чином, ця наука відрізняється від багатьох біологічних дисциплін своїм кризовим та прикладним характером. Недарма її порівнюють з хірургією [3], оскільки вона спрямована на прийняття рішень і впровадження негайних заходів, іноді у випадках навіть потенційної загрози, з метою запобігання негативних наслідків у майбутньому.

Основне завдання «природоохоронної справи» - збереження життя на Землі [2]. Запитання, які зараз виникають перед цією дисципліною, численні. Серед них: які можуть бути наслідки інтродукції екзотичних видів, де розташувати національний парк, як підтримати життєздатність окремої популяції, чи потрібно зберігати розповсюджені види, як вирішувати конфлікти між дикими тваринами і людиною, як зробити так, щоб людина почала перейматися проблемами збереження біорізноманіття, як правильно інтерпретувати результати наукових досліджень, для пересічних громадян? Всеохопність цих питань вказує на міждисциплінарний характер «природоохоронної науки», яка виникла як відповідь на гостру потребу зберегти зникаюче біорізноманіття, використовуючи різноманітні підходи, методи та інструменти з інших дисциплін, не обмежуючись тільки природничими науками. Зокрема, тісно взаємопов'язані з «природоохоронною справою» соціологія та право, що покликані забезпечити взаємовигідне співіснування людини і природи [2]. Оскільки ми користуємось багатствами природи, то виникає тісний зв'язок «природоохоронної справи» з економічними дисциплінами. Саме економісти намагаються оцінити вартість екосистемних «послуг» біорізноманіття. Ефективне управління природоохоронними об'єктами та проектами вимагає кваліфікованої участі менеджерів. З кожним роком все гостріше виникає необхідність залучат' до «природоохоронної справи» такі напрямки як психологію, освіту, технології зв'язків

з громадськістю (PR-технології). В такому ракурсі стає очевидною важливість підготовки спеціалістів з охорони природи, які будуть орієнтуватись у широкому колі питань, що постають перед ними.

Екологічна освіта в Болонській системі - процес потенційно динамічний і варіабельний. Саме тому ми вважаємо, що розширення екологічного курсу за рахунок введення «природоохоронної справи» в умовах Болонського процесу призведе до вдосконалення не тільки екологічної освіти, а і природничої освіти в університетах України загалом.

Цитування:

[1] Harrison I.J., Laverty M. F., Sterling E.J. What is biodiversity? (2006)

[/http://ncep.amnh.org/](http://ncep.amnh.org/)

[2] Hunter M. L, Gibbs P. J. Fundamentals of Conservation Biology // Blackwell Publishing, 2007.-497 pp.

[3] Soule M. E. What is Conservation Biology? // Bioscience, 1985. - Vol. 35, N. 11. - pp. 727-734.

[4] Primack, RB Essentials of Conservation Biology. Sinauer Associates, Sunderland. MA, 1993.-626 pp.